

Шаповалов Борис Борисович, кандидат психологических наук, старший научный сотрудник лаборатории физического развития и здорового образа жизни Института проблем воспитания Национальной академии педагогических наук Украины

Borys Shapovalov, Senior Research Scientist at the Laboratory of Physical Development and Healthy Lifestyle of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, PhD in Psychology

УДК 37.091.21:37.015.31:17.022.1:061.2

Т. К. Окушко, м. Київ

ВПРОВАДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАННЯХ

У статті розглянуто питання впровадження особистісно орієнтованих технологій національно-патріотичного виховання у громадському об'єднанні учнівської молоді. Представлено логіку організації експериментально-практичного (формуального) етапу дослідження теми НДР лабораторії громадянського та морального виховання Інституту проблем виховання НАПН України. Охарактеризовано концептуальну основу, зміст та процес реалізації особистісно орієнтованих технологій патріотичного виховання.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, особистісно орієнтовані технології, громадські об'єднання, учнівська молодь.

Громадянське і національно-патріотичне виховання учнівської молоді є невід'ємним складником процесу формування зрілої особистості – громадянина, справжнього спадкоємця і продовжувача національних традицій з активною громадянською позицією. Через низку ризиків і загроз, що відбулися в Україні останніми роками, постало завдання вироблення новітнього змісту національного патріотизму на сучасному етапі розвитку держави. Відтак, є нагальна потреба в переосмисленні сутності національно-патріотичного виховання, оновленні виховного змісту, впровадженні інноваційних форм, методів та особистісно орієнтованих виховних технологій, що забезпечуватимуть досягнення якісних результатів у формуванні людини як громадянина і патріота.

Адже патріотизм – це високе духовне людське почуття, закріплене у тисячолітній історії людства, що поєднує в собі любов до своєї Батьківщини, рідної землі, свого народу, своєї матері, бажання зберегти історично-культурну спадщину народу і готовність до їх захисту.

Сучасне розуміння українського патріотизму характеризується багатоваріативністю, різновекторністю та певною неоднозначністю. Нині потребує узгодженості та колегіальної спільності розуміння національної єдності, і зокрема, соборності України, як провідної національної цінності, що передбачає єдність, неподільність усіх територій держави, що передбачає спільну відповідальність і взаємне духовне збагачення та розвиток усіх громадян.

У вихованні у молодого покоління почуття патріотизму виділяються три ключові аспекти: *особистісний*, за якого молода людина своєю діяльністю любов'ю до Батьківщини прагне створити умови для вільного духовно-морального саморозвитку і збереження власної індивідуальності; *суспільний* полягає у тому, що демократичне суспільство зацікавлене в тому, щоб повноцінний саморозвиток людини, становлення її патріотичної самосвідомості здійснювалися на міцній моральній основі; *державний*, який передбачає забезпечення умов для становлення національно свідомих громадян, здатних нині й майбутньому забезпечити країні гідне місце у цивілізованому світі, а в разі військової загрози змогли відстояти її незалежність та суверенітет.

Метою статті є висвітлення, в межах певного обсягу, основних аспектів організації експериментально-практичного (формуального) етапу дослідження теми НДР “Особистісно орієнтовані технології патріотичного виховання в громадських об'єднаннях учнівської молоді” (2016-2018 рр.), що здійснюється лабораторією громадянського та морального виховання Інституту проблем виховання НАПН України.

Національно-патріотичне виховання має відігравати випереджальну роль у демократичному процесі, стати засобом формування національної єдності, відродження національної культури, припинення соціальної деградації, стимулом пробудження таких моральних якостей, як совість, людяність, почуття власної гідності; засобом самоорганізації, особистісної відповідальності; гарантом громадянського миру.

Відповідно, метою патріотичного виховання на сучасному етапі є становлення громадянина-патріота, готового самовіддано розбудувати Україну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти громадянському миру й злагоді в суспільстві. На часі є формування громадянина – патріота України, підготовленого до життя, з високою національною свідомістю, виховання нового типу громадян, які здатні побудувати громадянське суспільство, в основу якого були б закладені та постійно втілювалися демократія, толерантність та повага до прав людини.

Виходячи зі стану розуміння проблеми, нами було уточнено сутність двох ключових понять: “національно-патріотичне виховання учнівської молоді у громадських об’єднаннях” як системної і цілеспрямованої діяльності щодо формування в учнівської молоді високої національно-патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до України, турботи про благо своєї нації; “особистісно орієнтовані технології національно-патріотичного виховання” як системи науково обґрунтованих форм, методів, засобів, способів, прийомів, процедур розгортання гуманістично спрямованого змісту та педагогічних доцільних умов виховної діяльності, які підвищують рівень духовно-моральної та патріотичної вихованості особистості.

Протягом жовтня-грудня 2016 року нами було проведено опитування учнівської молоді об’єднань та організацій, яких було залучено до реалізації теми НДР. Це зокрема, НСОУ “ПЛАСТ”, ГО Всеукраїнська екологічна ліга, Всеукраїнська дитяча спілка “Екологічна варта”; Всеукраїнський дитячий громадський рух “Школа безпеки”; міська дитяча громадська організація “Росток” м. Мелітополь; Парламент дітей м. Києва; Сумська міська молодіжна організація старшокласників “МОСТ” (м. Суми); Обласна дитяча громадська організація “Скаути Запоріжжя”, Дніпрорудненська спеціалізована школа “Талант” Запорізької області (клуб “Білі ворони”); Центр позашкільної роботи “Північне сяйво” Святошинського району м. Києва (об’єднання учнівського самоврядування); Районний центр дитячої та юнацької творчості Чорнобаївського району Черкаської обл. (об’єднання учнівського самоврядування).

Сукупна вибірка склала 426 осіб, з них 232 дівчат, 194 юнаків від 12 до 16 років.

Аналіз результатів відповідей на запитання “патріот – це людина, яка..” засвідчив, що 56,9% опитаних зазначили, що це людина, яка наслідує національні традиції, 54,6 % – це людина, яка готова захищати інтереси своєї Батьківщини; 47,1% – працює на добробут своєї країни; 29%– народилася і живе в Україні; 26% – спілкується українською.

На запитання “Чи вважаєте Ви себе патріотом України” було встановлено, що 75,4% вважають себе патріотами України, 20% респондентів важко відповісти на це запитання, 5,81% не вважають себе патріотами України. Серед сукупності відповідей, чому саме респонденти вважають себе патріотами України, з’ясовано, що 50,26% намагаються своїми вчинками діяти на благо України, 32,44% продовжують наслідування національних традицій; 27% вважають себе патріотами, тому що живуть в Україні; 29,7% беруть активну участь у громадському житті; 12% – тому що розмовляють українською мовою; 12,42% беруться за будь-яку можливість впливати на ситуацію; 1% опитаних – не дали відповіді на це запитання.

Предметом гордості за країну, народ для опитаних стало: 47,19% – наше минуле, наша історія; 46, 71% – якості, притаманні українському народові; 40,72% – мова нашого народу; 38,4% – наша земля, територія країни; 30,9% – мужність, героїзм наших військових; 28,5% – прапор, гімн, герб України; 28,26% – видатні особистості України; 22,99 %– культурно-історична спадщина; 22,3% – держава, в якій живемо; 21,85% – рідна природа; 17,09% – перемоги спортсменів; 16,96% – наша література, кіно; 16,71% – наша військова потужність.

Аналіз відповідей на запитання “ Хто Я такий..” засвідчили, що 68,89% опитаних вважають себе громадянином України, 41,11% сказали б, що “Я людина”, 32,22% назвали б свою національність.

Щодо ставлення респондентів до того, що вони живуть в Україні, було встановлено, що 67,78% пишаються цим, 18,89% позитивно ставляться, 11,11% важко відповісти; 5,56% виявили байдуже ставлення до цього, а 2,2% мріє про інше місце проживання.

Нам було цікаво дослідити, якої додаткової інформації з національно-патріотичного виховання потребує учнівська

молодь. Наразі було встановлено, що 44,44% опитаних зацікавлені в отриманні більш ґрунтовної інформації про національні традиції, 30% – історію інших місць, областей України; 22,22% – про долю і високі звершення українців; 17,78% – історію української символіки; 15,56% – про національно-визвольний рух.

Важливе питання в опитуванні учнівської молоді – членів громадських об'єднань і організацій стосувалося форм, методів у національно-патріотичному вихованні. Найбільш цікавими для опитаних виявилися: ігрові форми роботи – 48,89%; інтернет-технології – 30%; навчальні тренінги – 28,89% і зокрема, тренінги з розвитку критичного мислення – 20%.

Усі ключові аспекти, що були виявлені в результаті опитування вихованців об'єднань, організацій, думок та міркувань дорослих, які з ними працюють, та водночас врахування наукових підходів до проблеми національно-патріотичного виховання, колективом лабораторії громадянського та морального виховання Інституту проблем виховання НАПН України були покладені в основу розгортання експериментально-практичного (формульованого) етапу дослідження.

У вирішенні завдань національно-патріотичного виховання наша наукова позиція ґрунтується на тому, що теоретичні положення мають високий потенціал лише тоді, коли вони уможливають створення інноваційних технологій, спроможних ефективно досягти мети виховання відповідальних громадян-патріотів. Відтак, для практичної апробації у діяльності об'єднань і організацій учнівської молоді було розроблено особистісно орієнтовані технології тренінгу, розвитку критичного мислення, інтернет-технологія, ігрові технології.

Виховна технологія має розгортатися як педагогічна суб'єкт-суб'єктна взаємодія. Продуктивність виховної технології безпосередньо залежить від внутрішньої спорідненості її змістової сторони з індивідуальним життям підростаючої особистості. До пріоритетів інноваційної виховної технології слід віднести більш виважене ставлення педагога до спілкування, до сфери якого вільно долучаються вихованці. Тож необхідно культивувати ціннісно-орієнтоване міжособистісне спілкування вихованців як його суб'єктів.

Виховні технології спрямовані на аксіологічне, розвивальне виховання, що потребує зміни акцентів щодо практичного здійснення педагогічної суб'єкт-суб'єктної взаємодії, яка передбачає подолання абстрактних суджень, які часто використовуються у виховному процесі. Найбільш ефективними у національно-патріотичному вихованні дітей і молоді є технології, що ґрунтуються на активності та демократичному стилі взаємодії та спрямовані на самостійний пошук істини, формування критичного мислення, ініціативності й творчості.

Науково-методичні підходи до розроблення сучасних педагогічних технологій представлені в дослідженнях І. Беха, В. Білоусової, М. Боришевського, С. Гончаренка, Г. Данилової, В. Добровського, О. Кононко, А. Нісімчук, Т. Поніманської, О. Ростовцевої, Г. Селевко, Г. Сороки, О. Столяренко, Ю. Стежка, І. Шевчука та інших.

Поняття “технологія” походить від грецької, де *techne* – мистецтво, майстерність і *logos* – вчення. Треба зазначити, що поняття “технологія” увійшло у науковий обіг педагогічної науки саме на тлі використання впливу мистецтва на розвиток особистості дитини, наразі у педагогічній науці й досі існує полісемія стосовно самого поняття “педагогічна технологія”.

Аналізуючи зміст тлумачних, педагогічних та психологічних довідників щодо даного поняття, треба зазначити про таке узагальнене розуміння технології як сукупності прийомів, застосовуваних у якій-небудь справі, майстерності, мистецтві. Технологія ж виховання, яка є складником загальної педагогічної технології, вченими Інституту проблем виховання НАПН України на чолі з академіком І. Бехом визначається, як теоретично обґрунтована система глибоких знань психології вихованця й підтверджених практикою способів, прийомів, процедур розгортання гуманістично спрямованого змісту та педагогічно адекватних умов виховної діяльності, яка забезпечує підвищення рівня вихованості особистості.

Варто окреслити такі класифікаційні характеристики розроблених для апробації особистісно-орієнтованих технологій: за рівнем і характером застосування: загальнопедагогічні; за філософською основою: гуманістичні; за методологічними підходами: системні, особистісно-орієнтовані, діяльнісні, соціокультурні; за провідними факторами розвитку: соціогенні, психогенні; за науковою концепцією засвоєння

досвіду: асоціативно-рефлексивні, розвивальні; за характером змісту: виховні, загальноосвітні, гуманістичні, саморозвивальні; за видом педагогічної діяльності: виховні, розвивальні, соціалізаційні, соціально-педагогічні; за провідними методами виховання: роз'яснювально-ілюстративні, ігрові, пошукові, творчі, рефлексивні; за основними педагогічними засобами: вербальні, невербальні, наочні, дієво-практичні, ІКТ; за організаційними формами: групові, індивідуальні, ігрові; за характером виховного впливу на дитину: педагогіка партнерства, гуманно-особистісні; аспект застосування: для категорії учнівська молодь.

Оскільки результат національно-патріотичного виховання має передбачати певний формат життєвих орієнтацій громадянина України, то цільові орієнтації особистісно орієнтованих технологій спрямовані на:

- виховання особистості, людини – громадянина-патріота;
- формування відповідальної громадянської самосвідомості;
- формування сомосвідомості, усвідомлення свого “Я”;
- співпрацю, партнерство соціальних інституцій;
- осмислення екзистенційних цінностей (життя, свобода, істина, гідність, справедливість, патріотизм, відповідальність, громадянський обов'язок та ін).
- розвиток вміння категоризації та об'єктивації спостережень суспільно-політичних явищ і процесів.

Концептуальні положення ґрунтуються на принципах національної спрямованості, соціальної відповідальності, історичної і соціальної пам'яті, міжпоколінної наступності, толерантності, мобільності, самоідентифікації, саморегуляції, що потребує застосування системного підходу й постійного оновлення змісту, форм і методів.

Щодо розроблення та реалізації виховної технології використовується стандартний алгоритм її впровадження, який передбачає етапність та змістове наповнення, зокрема, орієнтування (формування уявлення про виховну мету); виконання (реалізація методів, прийомів і засобів виховання в передбаченій послідовності); контроль і коригування. Вочевидь є зрозумілим, що результативність виховних технологій залежить від чіткої постановки мети, завдань та визначення педагогічно доцільних принципів, прийомів, методів та змісту для досягнення поставленої виховної мети.

Дефініційний аналіз поняття “технологія” дозволяє нам окреслити структурні складники у реалізації особистісно орієнтованих технологій національно-патріотичного виховання: 1) концептуальна основа; 2) змістова частина: мета і зміст виховання; 3) процес реалізації технології: організація процесу виховання, використання запропонованого змісту у комбінації форм, методів для вирішення виховної мети, діагностика або моніторинг ефективності впровадження, що сприяють підвищенню рівня патріотичної вихованості учнівської молоді. Критеріями педагогічної технології є результативність (забезпечення досягнення мети); відтворюваність (можливість використання у різних умовах, різними суб’єктами на основі методичного коментаря та закладеного алгоритму); транслявання знаннево-виховного компонента (передача і набуття досвіду).

Важливе місце у реалізації виховної технології займає педагогічний (методичний) інструментарій: форми, методи, прийоми, засоби. Відтак, виходячи із сутності проблеми дослідження, сучасна виховна особистісно орієнтована технологія патріотичного виховання має являти собою певну модель спільної діяльності, яка ґрунтується на міжсуб’єктній взаємодії педагога і вихованця, охоплює сферу свідомості і підсвідомості, а відтак має передбачати комбінування як педагогічних, так і психологічних методів виховання.

Важливими у реалізації особистісно орієнтованих технологій є методи формування і корекції свідомості особистості, методи організації діяльності та її стимулювання, які відображено в запропонованому нами змісті особистісно орієнтованих технологій національно-патріотичного виховання.

Зважаючи на глибину проблеми, доцільним є використання методу переконання, надання допомоги учнівській молоді в усвідомленні сутності ідей або вимог, вироблення внутрішньої злагожденості з ними. Основний зміст методу акумулюється у таких складниках, як формування знань, розуміння сутності і важливості національно-патріотичного виховання для людини, формування уявлень, понять, відносин, цінностей, поглядів; узагальнення власного досвіду та досвіду близьких людей; трансформація суспільних цінностей, норм, настанов у сферу індивідуальних (принцип інтеріоризації-екстеріоризації). Переконання має дієвий вплив

лише за умови аргументованої позиції дорослого з демонстрацією фактів, цифр, зразків поведінки та діяльності, які є факторами впливу на розум та почуття вихованців. Ці методи логічно включені до тренінгової технології “Я-патріот” для лідерів учнівського самоврядування, тренінгу критичного мислення та дебатної технології. Зокрема, мозковий штурм “Цінності як обереги людини і нації”, вправа “Складові патріотизму”, колажу “МИ – ПАТРІОТИ!”, дискусія “Як спонукати однолітків до прояву патріотичної позиції?”, метод-прес “Патріотом має бути кожен, тому що...”; метод Едварда де Бонно “Метод шести капелюхів”, прийом “Фішбоун”, метод “Сократівське опитування”; тренінгові заняття “Що таке критичне мислення і навіщо воно потрібно”, “Мистецтво запитань”, “Як працювати з інформацією”; дебати: “Український патріотизм – міф чи об’єктивна реальність?”, “Патріотизм – потреба чи необхідність?”, “Патріотом бути модно: за і проти”, “Патріотизм чи націоналізм: кращий шлях для України?” та ін.

З урахуванням специфіки діяльності громадських об’єднань й важливості дієвості патріотизму, в умовах виховної діяльності для формування моральних переконань і підвищення патріотичної вихованості особливої ваги набуває такий технологічний ланцюг як: поняття-вчинок-переконання. Включення вихованців у практику добрих справ, досягнення емоційного переживання від справи, самостійний та усвідомлений вибір позиції, усвідомлення важливості зробленого, виявлення свого ставлення, любові до Батьківщини не на словах, а у реальних справах. Очікувані результати впровадження технологій передбачають формування в учнівської молоді – членів громадських об’єднань досвіду ефективної участі у національно-патріотичному вихованні, ініціювання корисних суспільних справ, програм, проектів, актуалізації творчого і лідерського потенціалу.

Важливим складником у реалізації особистісно орієнтованих технологій національно-патріотичного виховання є методи організації діяльності і формування досвіду поведінки (педагогічна вимога, колективна думка, привчання, виховні ситуації, вправління, колективна та індивідуальна діяльність). Ці методи покладаються в основу розгортання

виховуючих ситуацій і моделюються педагогом, виховником як обставина утруднення, яка сприятиме формуванню навичок правильної поведінки на основі самостійно зробленого або усвідомленого вибору. Духовно-моральна настанова завжди має пов'язуватися у внутрішньому плані вихованця з конкретною життєвою ситуацією, у якій він перебуває. Важливим складником розроблених особистісно орієнтованих технологій є психологічні методи, як вербального, емоційного та раціонального впливу, які закладено у змісті, формах і методах.

Значна увага у площині аналізу дієвості особистісно орієнтованих технологій посядуть методи діагностики вихованості, сформованості особистісних якостей. У процесі реалізації технологій дослідницька увага має бути зосереджена на таких методах, як спостереження, колективні та індивідуальні діагностувальні бесіди, метод аналізу результатів діяльності, інтерв'ю, тестування та анкетування, рефлексія та інші. Ми виходимо із розуміння того, що реалізація виховної технології у реальній практиці має ґрунтуватися на ідеї духовно-моральної досконалості особистості і передбачає втілення у ряді інтегрованих показників:

- особистісної відповідальності як цінності, що конститує розвиток індивіда як суб'єкта громадянського та національно-патріотичного діяння;
- відданості як цінності, що виступає наслідком сформованості гуманістичних ставлень і, перш за все, любові людини до інших людей; милосердя, безкорисливого піклування про іншу людину;
- гідності як цінності, яка репрезентує духовне ставлення особистості до самої себе, відстоювання своїх духовно-моральних і державницьких позицій та розуміння громадянського обов'язку і є результатом самоповаги, внутрішнім підґрунтям якої виступає благодотворне служіння людини іншим;
- самодостатності як цінності, за якої особистість у власному житті покладається на саму себе, на свої потенційні можливості, які вона постійно нарощує.

Отже, виходячи із сучасних реалій, патріотизм має стати основою життєвих орієнтацій, що насамперед визначатиме

сенс буття і розвитку особистості, суспільства, держави, життєві смисли і самоцінність життя громадянина.

Література

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. / І. Д. Бех. – К. : Академвидав, 2012. – 256 с. – (Серія “Альма-матер”).
2. З Україною в серці (тренінг з патріотичного виховання дітей та молоді) : посіб / І.Д. Бех, В.І. Кириченко, Ж.В. Петрочко. – Харків : “Друкарня Мадрид”, 2016. – 140 с. Видання 2-ге, змінене.
3. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ : Педагогічна думка, 2016. – 448 с. – Бібліогр. : с. 21. – (До 25-річчя незалежності України).
4. Окрилені Україною (тренінг з національно-патріотичного виховання молоді) : посіб. / Ж.В. Петрочко, В.І. Кириченко. – Харків : Видавець Панов А.М., 2016. – 134 с.
5. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 Т. Т. 2. М.: НИИ школьных технологий, 2006, – 816 с. (Серия “Энциклопедия образовательных технологий”).

Т. К. Окушко

Внедрение личностно ориентированных технологий патриотического воспитания ученической молодежи в общественных объединениях

Институт проблем воспитания Национальной академии педагогических наук Украины
(9 ул. Берлинского, Киев, Украина)

В статье рассмотрены вопросы внедрения личностно ориентированных технологий национально патриотического воспитания в общественных объединениях ученической молодежи. Представлена логика экспериментально-практического (формирующего) этапа исследования темы НИР лаборатории гражданского и морального воспитания Института проблем воспитания Национальной академии педагогических наук Украины.

Ключевые слова: национально-патриотическое воспитание, лично ориентированные технологии, общественные организации, ученическая молодежь.

T. K. Okushko

Implementation of Person-oriented Technologies of Patriotic Education of Student Youth in Public Associations

Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (9 Berlynskooho Str., Kyiv, Ukraine).

The article deals with the issues of the introduction of person-oriented technologies of national and patriotic education in the public association of student youth. The logic of the experimentally practical (forming) stage of the research conducted by the Laboratory of Civil and Moral Education of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine is presented. The conceptual basis, content and process of realization of personal-oriented technologies of patriotic education are characterized.

Keywords: national and patriotic education, person-oriented technologies, public associations, student youth.

References

1. Bekh, I. D. (2012). Osobystist u prostori dukhovnoho rozvytku [Personality in the space of spiritual development]. Kyiv: Akademydav.
2. Bekh, I., I. Kyrychenko, V. & Petrochko, Zh. (2016). Z Ukrainoiu v sertsii (treninh z natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditey ta molodi) [With Ukraine in the heart (training on national and patriotic education of children and youth)]. Kharkiv: Madryd.
3. Kremen, V. H. (Ed.). Nationalna dopovid pro stan i perspektivi pozvytku osvity v Ukraine [National Report on the state and prospects of education development in Ukraine]. Kyiv: Pedahohichna dumka.
4. Petrochko, Zh. V., & Kyrychenko, V. I. (2016). Okryleni Ukrainoiu (treninh z natsionalno-patriotychnoho vykhovannia molodi) [Inspired by Ukraine (training of national and patriotic education of youth)]. Kharkiv: Vydavets Panov A. M.
5. Entsiklopedia obrazovatelnykh tekhnologii: Vol. 2. [Encyclopedia of educational technologies]. (2006). Moscow: NII shkolnykh tekhnologii.

Окушко Тетяна Костянтинівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувачка лабораторії громадянського та морального виховання Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України

Окушко Татьяна Константиновна, кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник, заведующая лаборатории гражданского и нравственного воспитания Института проблем воспитания Национальной академии педагогических наук Украины

Tetiana Okushko, Head of Laboratory of Civic and Moral Education of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, PhD in Pedagogy, Senior Researcher

УДК 37:159.923.2:001.814”19”

Г.В. Орлова, м. Київ

ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ Я-КОНЦЕПЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У НАУКОВИХ ДЖЕРЕЛАХ XX СТ.

У статті розкрито поняття “Я-концепція особистості”, її структуру і зміст. Проаналізовано основні підходи до вивчення Я-концепції особистості у працях зарубіжних і вітчизняних психологів. Розглянуто сутність Я-концепції, а також чинники, що впливають на її виховання у дітей. Визначено взаємозв'язок Я-концепції та самосвідомості людини, їх вплив на різні сфери життя.

Ключові слова: Я-концепція особистості, образ Я, самосвідомість, свідомість, самопізнання., особистість.

Гуманізація суспільства неможлива без визнання людини як найвищої цінності, без звернення до її внутрішнього світу. Саме тому вихователями і педагогами має приділятися належна увага вихованню Я-концепції особистості – упевненості у своїх силах, моральної здатності до самотворення та самореалізації своїх сутнісних сил. На необхідності виховання особистості з відповідною Я-концепцією наголошується у законах: “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, “Основних орієнтирах виховання для учнів 1-11 класів”, “Концепції Нової української школи”.

Проблема формування самосвідомості людини та її уявлень про себе тривалий час розроблялася в контексті психологічної науки. Поняття та структура феномена Я-концепції розкриті такими вітчизняними вченими, як К. Абульханова–